

Curs 2013-14

PLA DOCENT

1. Dades descriptives de l'assignatura

Nom de l'assignatura: 21023 - Dret Penal Juvenil i Sistema d'Eximents

Codi: 21023

Titulació/estudi: Grau en Dret

Trimestre: 3er

Nombre de crèdits ECTS: 5 crèdits

Hores dedicació estudiant: 36 T hores

Llengua o llengües de la docència: català

Professorat: David Felip (david.felip@upf.edu) i Mariona Llobet (mariona.llobet@upf.edu)

2. Presentació de l'assignatura

Al Grau en Dret, l'assignatura *Dret Penal Juvenil i Sistema d'Eximents* proporciona als estudiants un coneixement més aprofundit del conjunt d'elements que exclouen la responsabilitat penal o que l'atenuen de forma significativa, es a dir, les eximents, que aquí utilitzem en el sentit més ampli possible del terme. Tanmateix, l'enfocament de l'assignatura no se centrarà únicament en els requisits teòrics (en part ja coneguts per l'estudi de la Part General en d'altres assignatures del Grau) sinó que les eximents s'analitzaran també des de la perspectiva probatòria en el marc del procediment penal. En efecte, atesa la naturalesa diversa de les eximents, els efectes que poden tenir és molt variable: des d'impossibilitar *ab initio* la incoació d'un procediment penal fins a una simple disminució de la pena a tenir compte únicament en el moment del pronunciament de la sentència. Així doncs, la importància pràctica d'aquests elements és cabdal i esdevenen factors essencials en el disseny de qualsevol estratègia de defensa.

En qualsevol cas, la minoria d'edat mereix un estudi molt més detallat i absolutament autònom. Això és així, en primer lloc, per raons empíriques: la delinqüència juvenil no només constitueix una part molt important de la xifra global de criminalitat, en especial en el camp de la tradicionalment denominada "seguretat ciutadana", sinó que presenta una etiologia específica. I, en segon lloc, per raons normatives. En efecte, malgrat que els pressupòsits de la responsabilitat penal del menor, és a dir, els delictes, són els mateixos que en el cas dels adults, cal tenir present que aquesta responsabilitat es dirimeix en un procediment específic, amb característiques molt particulars i que comporta la imposició d'un sistema de mesures diferents a les penes. Endemés, el Dret penal juvenil respon a una política criminal pròpia, on la protecció i la reeducació del menor es converteixen en l'eix central del sistema que arriba a modificar la configuració de les garanties materials i processals del dret penal.

.3. Competències a assolir

Competències generals	Competències específiques
<i>Instrumentals</i> 1. Capacitat per expressar-se i comunicar-se correctament. 2. Ús d'eines informàtiques bàsiques per a la realització de treballs de recerca d'informació, elaboració d'informes i presentació de resultats. 3. Capacitat per utilitzar els recursos bibliogràfics i les TIC que ofereixi la universitat. En especial, les bases de dades jurisprudencials <i>Interpersonals</i> 4. Capacitat de treball en equip: iniciativa i habilitats cooperatives. <i>Sistèmiques</i> 5. Capacitat per aplicar els coneixements teòrics a situacions i problemes reals. 6. Capacitat d'integrar coneixements assolits en d'altres assignatures.	7. Conèixer el sistema d'eximents i atenuats del Dret Penal espanyol 8. Familiaritzar-se amb el Sistema de Justícia penal Juvenil 9. Crear i trobar arguments en Dret penal. 1 Argumentar <i>autònomament</i> (capacitat personal d'interpretació dels textos legals). 2 Argumentar <i>heterònomament</i> (aptitud per identificar, comprendre i seleccionar els criteris jurisprudencials penals en qüestions concretes): 2.1 Localitzar sentències escaients a un cas. 2.2 Identificar els arguments a una sentència escaient. 2.3 Identificació d'un corrent jurisprudencial. 10. Dominar el llenguatge tècnic jurídic- penal. 11. Saber resoldre casos penals. 10.1 Saber identificar els punts clau del problema, tant pel que fa als fets com a les qüestions jurídiques. 10.2. Escollir estratègicament arguments. 10.3. Preveure la incidència d'un eximent sobre el procés penal

4. Continguts

- Bloc de continguts 1. El sistema d'eximents al CP

I Introducció (1 sessió)

1. Aspectes substantius. Diferència entre causes d'exclusió de la tipicitat, causes de justificació, d'inculpabilitat, d'exclusió de la culpabilitat i d'exclusió de la punibilitat. 2. Eximents: efectes sobre la pena i sobre la responsabilitat civil. 3. Aspectes processals. Eximents, instrucció i enjudiciament. Prova i presumpció d'innocència.

II. Error i justificació (2 sessions)

1. Error. Distinció error de tipus i de prohibició. L'error sobre els elements normatius del tipus. Excurs: vencibilitat i prova de l'error de prohibició. 2. Les causes de justificació com a eximent. En especial, l'eximent incompleta. Excurs: Ús d'armes per part dels membres dels cossos i forces de seguretat.

III. Culpabilitat (4 sessions)

1. Anomalies i alteracions psíquiques. Excurs: la pericial psiquiàtrica. 2. Alcohol i responsabilitat penal. Excurs: l'ALIC. 3. Drogues tòxiques i estupefaents. Delictes comesos sota intoxicació. Drogodependència i responsabilitat penal. Excurs: drogues i mesures penals alternatives. 4. Por insuperable i EN exculpan. Excurs: precarietat econòmica i delictes patrimonials i contra la Salut Pública.

IV. Punibilitat i atenuants (2 sessions)

1. Causes d'excussió de la punibilitat i excuses absolutòries a la Part especial. Excurs: parentiu als delictes patrimonials i la regularització en delictes contra la Hisenda pública i la Seguretat Social 2. Atenuants més rellevants: cooperació justícia i reparació del dany. Excurs: atenuant "per conformitat".

- Bloc de contingut 2. Dret penal juvenil

I. El sistema penal juvenil: perspectiva criminològica (2 sessió)

1. Concepte i característiques de la delinqüència juvenil. 2. Classes de delictes comesos per menors: en especial, bandes juvenils; Violència a l'escola; immigració i delinqüència juvenil 3. Extensió i evolució de la delinqüència juvenil. 4. Teories explicatives i factors generadors de la delinqüència juvenil. 5. Prevenció de la delinqüència juvenil.

II. El sistema penal juvenil: perspectiva substantiva (2 sessió)

1. Minoria d'edat i dret penal. 2. El model de sistema de justícia penal juvenil al nostre país. Naturalesa de les mesures establertes a la Llei Orgànica de Reguladora de la Responsabilitat Penal dels Menors. 3. Principis informadors de la llei; àmbit d'aplicació; determinació legal de l'edat; 4. Règim sancionador i sistema de mesures. 5. Tractament legal dels infractors menors de 14 anys. 6. Joves majors d'edat i responsabilitat penal.

III. El sistema penal juvenil: perspectiva processal (2 sessions)

1. Peculiaritats del sistema processal penal en matèria de menors. 2. Òrgans de la jurisdicció de menors i la seva competència. 3. Les parts. La fase d'instrucció. Les mesures cautelars. Conclusió de l'expedient. 4. L'audiència: la interlocutòria d'obertura. Celebració de l'audiència. Sentència. Recursos. 5. El règim especial de responsabilitat civil. 6. Mediació i reparació.

IV. El sistema de justícia juvenil a Catalunya i l'execució de les mesures (1 sessió + 1 sessió convidat)

1. Principis bàsics d'un model educatiu i responsabilitzador. 2. Organització: característiques generals. Servei de Mediació i Assessorament Tècnic. Àrea de Medi Obert. Servei de Centres. 3. Programes pre-sentencials. 4. Programes d'execució de mesures.

5. Avaluació

1. La **nota final** de l'assignatura s'obté a partir de dos paràmetres: nota de curs (40%) i examen final (60 %). Tanmateix l'assignatura no es pot aprovar si no s'obté, com a mínim, un 4 (sobre 10) en l'examen final. Eventualment aquesta nota es podria incrementar (fins a 1,5 punts) tenint en compte les intervencions a les classes plenàries, fòrums (*Quid pro Quo*) o d'altres activitats que es programin.

2. La **nota de curs**;

- S'obté a partir de la qualificació obtinguda en l'elaboració d'un **informe** (vid. Metodologia), que es farà en equips de tres persones.
- Ha de ser un treball sintètic destinat a determinar quina és la solució que en la pràctica impera als tribunals espanyols del problema que es planteja. No ha de superar en cap cas les dotze pàgines (Lletra 12 Time New Roman, interlineat múltiple, 1,15; notes a pas 10, interlineat senzill). Com a prefaci del treball caldrà descriure la metodologia de recerca emprada.
- L'informe s'haurà de presentar, com a màxim, abans de les 14 hores del dilluns de la vuitena setmana a través de l'Aula Global i serà objecte d'avaluació posterior mitjançant una entrevista amb els autors del treball. No serà admès cap treball presentat fora de termini.
- Si no es presenta el treball o no s'obté una qualificació igual o superior a quatre, caldrà realitzar un comentari de text a l'examen final, que vindrà a constituir la nota de curs.

3. La **nota de l'examen final** s'obté a partir d'una prova test de 40 preguntes. Addicionalment, en els casos que correspongui, caldrà efectuar un comentari de textos legals, doctrinals o jurisprudencials relacionats amb la matèria impartida.

4. L'**ús de mitjans il·límits de còpia** durant l'examen suposa l'anul·lació de la prova i, per tant, queda suspesa l'assignatura, sens perjudici de corresponents les sancions disciplinàries. Qualsevol **plagi** que es detecti en els **informes escrits** de la nota de curs comportarà l'anul·lació del treball i es considerarà per tant, no lliurat. En ambdós casos, sens perjudici de les corresponents **sancions disciplinàries** en aplicació de la legislació vigent.

6. Les errades greus d'ortografia o de morfosintaxi implicaran una penalització en la nota de l'informe.

7. A la **recuperació** només hi podran prendre part aquells estudiants que hagin suspès el conjunt de l'assignatura. Consistirà en una prova per tal de recuperar la nota de curs o nota d'examen final que s'hagi suspès i que no permeti aprovar l'assignatura.

- La recuperació de l'examen consistirà en una prova escrita de **deu preguntes breus** que es farà en les dades habilitades al calendari acadèmic amb aquesta finalitat.
- La recuperació de nota de curs consistirà en un comentari de textos legals, doctrinals o jurisprudencials relacionats amb la matèria impartida. També es farà en les dades habilitades al calendari acadèmic amb aquesta finalitat

Els estudiants que hagin aprovat l'assignatura no podran presentar-se a les proves de recuperació.

8. Condicions de recuperació dels estudiants inclosos en programes de mobilitat. Els estudiants que participin en programes de mobilitat i, per aquest motiu, no puguin efectuar l'avaluació ordinària podran concórrer a una recuperació que tindrà lloc entre els juliol de 2014. La recuperació consistirà en la realització de les proves indicades *supra* al punt 7.

6. Bibliografia i recursos didàctics

Bloc 1:

- Santiago Mir Puig, S., *Derecho penal. Parte General*, 9a ed, Barcelona 2011 (o qualsevol altre manual o comentari al ús; resulten d'utilitat, també el *Memento de Derecho Penal* i el *Memento de Derecho Penal Económico*).
- **Claus Roxin**, "Causas de justificación, causas de inculpabilidad y otras causas de exclusión de la pena", *Cuadernos de Política Criminal*, núm. 46, 1992, págs.169-194.
- Ujala Joshi, *Anomalía y alteración psíquica en el Código penal español*, Madrid, 2009.

Bloc 2:

- Julio Díaz-Maroto y Villarejo/Bernardo Feijoo Sánchez/Laura Pozuelo Pérez, *Comentarios a la Ley Reguladora de la Responsabilidad Penal de los menores*, Madrid, 2008.
- Gerardo Landrove Díaz, *Introducción al derecho penal de menores*, 2ª ed., Valencia, 2007.
- Asunción Colás Turuégano, *Derecho penal de menores*, 2ª ed., Valencia, 2011.

Textos legislatius: Codi penal actualitzat, Llei d'Enjudiciament Penal i L.O. reguladora de la responsabilitat penal del menor.

A l'Aula Global de l'assignatura es penjaran les diapositives de cadascun dels temes que formen part del programa de l'assignatura, així com alguns articles doctrinals. També es facilitaran sentències seleccionades que resultin exemplificatives de la problemàtica tractada a cada sessió. En cas que sigui material susceptible d'avaluació s'indicarà.

7. Metodologia

El curs s'organitza mitjançant la combinació de sessions plenàries i el treball autònom de l'alumne.

Les **sessions plenàries** tenen contingut teòric i en elles el professor explicarà cadascun del blocs. Les diapositives corresponents a cada tema i altres materials complementaris es penjaran a l'Aula Global. Per tal que siguin sessions participatives i es pugui aprofundir mínimament, caldrà haver preparat prèviament la sessió amb la lectura dels materials corresponents a cada bloc facilitats a través de l'Aula Global.

2. El **treball personal** de l'estudiant consisteix:

- a) Seguiment del curs, amb l'aprenentatge i estudi dels conceptes teòrics, així com la preparació de les sessions plenàries.
- b) Participació al fòrum de l'assignatura (*Quid pro quo*), un espai de cooperació on es podrà intervenir amb motiu dels debats impulsats tant pels professors com per qualsevol alumne. També s'hi podrà efectuar preguntes i comentaris amb motiu de l'estudi o de la preparació dels informes treballs, que podran ser solucionats o acotats, en primer terme, pels propis companys. Les aportacions que tinguin especial valor acadèmic seran tingudes en compte a la nota de curs.
- c) Elaboració de l'informe esmentat *supra* a Avaluació. La valoració del treball prèviament lliurat es farà mitjançant una entrevista amb els autors d'informe.

3. **La tutoria.** Sens perjudici de trobades concertades, l'instrument de tutoria principal serà el fòrum de l'assignatura. L'avaluació de l'informe es farà mitjançant una entrevista.

8. Programació d'activitats

Setmana 1		
	Presentació de l'assignatura Plenari: Tema 1	Plenari: Tema 2

Setmana 2		
	Plenari: Tema 2	Tema 3

Setmana 3		
	No lectiu	Plenari: Tema 3

Setmana 4		
	Plenari: Tema 3	Plenari: Tema 3

Setmana 5		
	Plenari: Tema 4	Plenari: Tema 4

Setmana 6		
	Plenari: Tema 5	Tema 5

Setmana 7		
	Plenari: Tema6	Plenari: Tema 6

Setmana 8		
	Plenari: Tema 7	Plenari: Tema 7 Convidat: Sr. Oscar Serrano, Fiscal de Menors

Setmana 9		
	Plenari: Tema 8	

Setmana 10		
	Plenari: Tema 8 Convidat. Membre Equip Tècnic Menors	

Llista de temes per a l'elaboració de l'informe

- La prova de l'existència error de prohibició i de la seva evitabilitat.
- Rellevància penal de les denominades psicopaties.
- La rellevància pràctica de les síndromes d'abstinència causades per drogodependències.
- Com és la reparació el dany en el delictes mediambiental?
- Quan una atenuant és molt qualificada?
- Problemes que genera la concurrència de majors i menors d'edat en la comissió d'un mateix delictes.
- L'adopció de la mesura d'internament en règim tancat,
- La disminució de la imputabilitat en els menors.